

דברי הימים

ליקוטי דברי תורה על פרשת השבוע

נלקח מספר "שערי חיים" על פרשיות השבוע של מורינו הרה"צ שליט"א

כ"ג שבט התשפ"א

שנה ה'

המולד: תחילת יום ו' 06:19:04

פרשת יתרו

שבת מברכין חודש אדר

גיליון 369

אין לקרוא גיליון זה בעת התפילה

ששת ימים תעבוד

שנינו בפרקי אבות, "אם אין קמח אין תורה". הקב"ה ברא את האדם מורכב מגוף ונשמה. על האדם לשמור על שלימות גופו ועל בריאותו כדי שתהיה נפשו מושלמת, ואמנם כך כותב הרמב"ם: "היות הגוף בריא ושלם מדרכי ה' הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא, והוא חולה". אדם שמנסה לעמול בתורה ללא אכילה ושתייה, גורם לכך שתורתו לא תתקיים, כי גופו לא יעמוד במעמסה זו. נשאלת שאלה: מהו החידוש בפיסקה זו? הלא כל בר דעת מבין שללא מזון אין קיום לאדם? התשובה היא שהתנא גם מדגיש מהו השיעור הראוי לקיום התורה. לעתים קרובות אנשים מצטטים משנה זו כהוכחה וכראיה לצדקת דרכם: 'מה נעשה? הם טוענים, לא נותר לנו פנאי ללמוד. עלינו להשקיע את כל זמננו בפרנסה, שהלא ידוע שאם אין קמח, אין תורה'. כנגד טענות מסוג זה מסביר התנא את השיעור הנכון: "אם אין קמח + אין תורה". לא זקוקים למכונת חדישה ובית גדול וחדש כדי ללמוד תורה. כל שהאדם זקוק ללימוד הוא "קמח", סיפוק צרכי הגוף הבסיסיים. התנא אומר לאדם: אם תרצה באמת ובתמים ללמוד תורה, תרגיש שיש לך הכל ולא חסרת דבר. תרגיש שה' סיפק לך את כל הדרוש לך, כדי שתהיה פנוי ורוגע להתענג על לימוד התורה.

"אהוב את המלאכה" - כיצד? מלמד שיהא אדם אוהב את המלאכה ואל יהיה אדם שונא את המלאכה, שכשם שהתורה ניתנה בברית, כך המלאכה ניתנה בברית, שנאמר: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלקיך". רבי עקיבא אומר: עתים שאדם עושה מלאכה ומתנצל מן המיתה ועתים שאין אדם עושה מלאכה ומתחייב מיתה לשמים. כיצד? ישב אדם כל השבוע ולא עשה מלאכה. לערב שבת אין לו מה יאכל. היו לו מעות של הקדש בתוך ביתו ונטל מהם ואכל, מתחייב מיתה לשמים. אבל אם היה פועל והולך בבנין בית המקדש, אף על פי שנתנו לו מעות של הקדש בשכרו ונטל מהם ואכל מתנצל מן המיתה. רבי דוסתאי אומר: מנין שאם לא עשה מלאכה כל ששה שיעשה כל שבוע? הרי שישב כל ימות השבת ולא עשה מלאכה ולערב שבת אין לו מה שייאכל, הלך ונפל בין הגייסות ותפשוהו ואחזו אותו בקולר ועשו בו מלאכה בשבת. כל זאת, שלא עשה כל שישה, וכמבואר לקמן בסוף הטור.

מעשה בסוחר אמיד שהגיע לימי העמידה, וירא כי זקנו השחור הולך ומלבין וזהו איתות ממרום שאין האדם חי לעולם. ומה יביא איתו לעולם העליון, הלא 'אין מלוין לאדם כסף וזהב, אלא מצוות ומעשים טובים בלבד', החליט לקבוע עיתים לתורה, חוק ולא יעבור, שעה אחת ביום לפני פתיחת החנות, ושעה בלילה לאחר סגירת החנות. אין לנו מושג כמה חשובה במרום קביעת עיתים לתורה, איך מזככת היא את האדם ומרבה שכרו, עד שהתקנא בו השטן והחליט להניאו מקביעותו. מה עשה? הביא גדוד חיילים למחוזו של הסוחר, לערוך אימונים בסביבות עירו. מפקד הגדוד פנה אל הסוחר, ומינהו להיות ספק המזון, ההלבשה וההנעלה, וכל צרכי הגדוד.

שלושה חודשים סיפק להם הסוחר כל צרכיהם וחובם הלך ותפח. לפתע הגיע הפקודה, בהולה כתמיד: "בתוך שעה עליהם לעקור מן המחוז, כבר נשלחו העגלות להסיעם!" מיהר המפקד לחנותו של הסוחר לערוך חשבון, לקבל קבלה ולשלם במזומן. מצא את החנות נעולה, הזמן דוחק והשעה עוברת. מיהר לכיתו ושאל אודותיו, אמרה האשה "מיד אקרא לו". התדפקה על דלתו ולא ענה, שעה אחת ביום לפני פתיחת החנות, וזו שעת הלימוד שלו כעת. שאינו פוסק באמצע". ענה המפקד: "בעוד חצי שעה כבר נהיה בדרך". שבה האשה ונקשה בדלת בחוזקה, קראה "המפקד כאן, מבקש חשבון, רוצה הוא לשלם. פתח את הדלת!" ואין קול ואין עונה.

"הוא עומד לנסוע!" זעקה. והוא אינו מתייחס לרווחים הרבים להם ציפו, וכל ההשקעה העצומה תרד לטמיון, שלושה חודשי עבודה לריק. משראה כך המפקד אמר: "אני את שלי עשית". המפקד הלך והותיר את האשה נדהמת. כעבור כמה דקות נפתחה הדלת ובעלה יצא מחדר לימודו קורן מאושר. "מה החיוך?" התמרמרה אשתו, "הפסדנו הון עתק! האם לא יכול היית לפתוח את הדלת, להקדיש לו עשר דקות ואחר כך ללמוד כל היום... ענה לה בעלה בשאלה: "מה היה לו היה הקצין מגיע, מוצא אותי שוכב על הארץ, מכוסה בסדין צהור, ונרות למראשותי. מת. ואת מקוננות, והילדים בוכים?".

"הס", קראה מבועתת, "אל תפתח פה לשטן! אילו דיבורים הם". הבעל התעקש לקבלת תשובה מפי אשתו: "אבל לא ענית על שאלתי, אז מה עם החוב של הצבא?". מיד ענתה אשתו כשהיא מבועתת: "מי היה חושב עליי בכלל?". בשמוע את התשובה צהל: "אז בואי נודה לאלוקינו, שאני חי, ורק שעתיים ביום, אחת בבוקר ואחת בערב, הריני כמת... ועתה, החשבון מסוכם ומוכן, הריני רץ אל המחנה ומקווה להשיגו ולגבות את חובי". ואכן מיהר, ומצאם טרם נסיעתם. והמפקד שילם לו את כל חובו ולא הפסיד מאומה, ועצת השטן נכשלה שעמד בנסיון שלא הפסיק באמצע הלימוד.

"אהוב את המלאכה" - חייב אדם להיות אוהב את המלאכה ועוסק במלאכה. והלא דברים קל וחומר, ומה אם הקב"ה שלו עולם ומלואו, לא ברא אותו אלא בדבר, שנאמר: "בדבר ה' שמים נעשו" (תהלים ל"ג ו') והוא כתיב שעשה מלאכה, שנאמר: "מלאכתו אשר עשה" (בראשית ב ב) - בני אדם על אחת כמה וכמה. רבי אליעזר אומר: גדולה היא מלאכה שאפילו אדם הראשון לא טעם כלום אלא עד שעשה מלאכה, שנאמר: "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה". ועוד היה רבי אליעזר אומר: גדולה היא מלאכה שכשם שנצטוו ישראל על השבת, כך נצטוו על המלאכה, שנאמר: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך".

רבי אומר: גדולה היא מלאכה שכל מי שאינו עוסק במלאכה בני אדם משיחין בו: מנין איש פלוני אוכל? מנין הוא שותה? משל למה הדבר דומה? לאשה שאין לה בעל והיא מתקשטת ויוצאה לשוק ובני אדם משיחין בה. כך, כל מי שאינו עוסק במלאכה בני אדם משיחין בו. ועוד היה רבי אומר: גדולה היא מלאכה שכל מי שהוא עוסק במלאכה אין ידו חסרה פרוטה לעולם: רבי יוסי אומר: גדולה היא מלאכה שלא שרתה שכינה על ישראל עד שעשו מלאכה, שנאמר: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ועוד אמר רבי יוסי: גדולה היא מלאכה שכל מי שאינו עוסק במלאכה הרי זה מתחייב בנפשו. כאי זה צד? היה בטל ביום הראשון וביום השני ואין לו מה יאכל, והיו בידו מעות הקדש ואכל, הרי זה מתחייב בנפשו. מי גרם לו להתחייב בנפשו? על שלא היה עוסק במלאכה. רבי מאיר אומר: גדולה היא מלאכה שכל מי שאינו עושה מלאכה בחול, סופו לעשותה בשבת. כאי זה צד? היה בטל ביום ראשון וביום שני, אין לו מה יאכל הלך וגנב תפשוהו ומסרוהו למלכות והטילוהו לעשות מלאכה בשבת. מי גרם לו לעשות מלאכה בשבת? על שלא עשה [מלאכה] בחול.

הסוֹך

זמני השבת

- 4:42 הדלקת הנרות:
- 4:57 מנחה וקבלת שבת:
- 9:30 פירות טיש:
- 6:06 עלות השחר:
- 7:18 נץ החמה:
- 8:00 דף היומי:
- 9:00 שחרית:
- 9:52 - 9:16 סופ"ז ק"ש:
- 12:13 הצות:
- 12:45 מנחה גדולה:
- 4:45 מנחה וסעודה ג':
- 5:52 מוצאי שב"ק:
- 6:13 מוצאי שב"ק - ר"ת:
- 7:00 אבות ובנים:
- 8:00 דף היומי מוצ"ש ק:

זיכוי הרבים

רכשו לכם זכות הפצת הגליון 'דברי חיים' להצלחה ולסיד"ש בכל הענינים או להנצחת קרוביכם.

kehiladivreichaim@gmail.com

נדבת

הדפסת הגיליון והפצתו

לעי"נ

האשה החשובה

והכבודה מרת יהודית

חנה מקסוול ע"ה בת

הר"ר שלמה וויט צ"ל

נלב"ע כ"ז ניסן התשנ"ב

וישמע יתרו כהן מדין:

זמלך רב איתא "טוב שכן קרוב זה יתרו, מאח רחוק זה עשו", ופי' הר"ר שאלו למסעונדלחמער ז"ל עפי"ד רש"י הנ"ל שיתרו היה לו שבע שמות וא' מהן יתרו של שם שיתרו פרשה אחת בתורה, והנה במסכת סופרים איתא שיש בתורה קע"ה פרשיות כנגד קע"ה שנותיו של אברהם אבינו, וידוע שאברהם אבינו היה צריך לחיות ק"פ שנה ונתקצרו שנותיו בה' שנים שלא יראה את עשו יוצא לתרבות רעה, נמצא דבלא עשו היו בתורה ק"פ פרשיות כנגד שנות חייו של אברהם אבינו, נמצא שיתרו שהיה רק שכן אבל הוא הביא פרשה אחת בתורה, ועשו שהיה אח אבא היה רחוק שהוא גרם לחסרון פרשיות בתורה.

וישמע יתרו:

כפרש"י מה שמועה ושמע ובא קריעת ים סוף ומחית עמלק, הקצו המפרשים בשלמא קרי"ס היה נסים למעלה מדרך הטבע שכל העולם כולו ידעו הנס של קרי"ס דהא ראו אצלם ג"כ הנס כמו שאמרו חז"ל שכל המימות שבעולם נבקעו, וכן אמרו ישראל בשירת הים שמעו עמים ירגזו וגו', אבל במלחמת עמלק איזה חידוש יש בה שהיה משפיע על יתרו לבוא לכלל ישראל במדבר, וי"ל דאיתא זילקוט שתימנע אשת אליפז רצתה להתגייר קודם נישואיה ולא קיבלו אותה כגיורת כי לא ידעו אם כונתה לשם שמים או לא ולכן הלכה ונישאה לאליפז בן עשו כדי שתידבק בבניה של אברהם אבינו, אמנם עכשיו שיצאו ישראל מצרים וקיבלו את הערב רב לגרים, שוב טענו בני תימנע למה לא קיבלו את תימנע כגר צדק, ומשום כך יצאו למלחמה עם בני ישראל ע"כ דברי הילקוט, והנה יתרו רצה להתגייר אמנם חשש שמא לא יקבלו אותו כי אולי כונתו שלא לש"ש, אבל כששמע שהיה מלחמת עמלק התחיל לברר טעם וסיבת המלחמה והשיבו לו שעמלק עשה כן משום שקיבלו את הערב רב כגרים, ממילא הבין שבני ישראל מקבלים גרים ולכן בא, נמצא ששמיעת מלחמת עמלק לא היה מחמת הנסים שבו אלא מחמת הסיבה שבו. ובפשטות י"ל שגם במלחמת עמלק ידע כל העולם הנס הגדול שהשמש עמד במקומו, וממילא היה נודע כמו קרי"ס.

ובקרי"ס היה גם משה בכלל הגזירה ולכן במידת הדין היה צריך להיות הנס, ואף שבני ישראל היו בצרה אבל משה מגיע לו הצלה, משא"כ ביציאת מצרים שבני לוי לא היו בכלל השיעבוד, ממילא לא היה משה בכלל הגזירה, ולפיכך בתחילה כתב רש"י וישמע יתרו עמלק וקרי"ס וע"ז כתיב אלקים שהוא מידת הדין, ושם היה למשה ולישראל, אבל כי הוציא ה' [מידת הרחמים] את ישראל [בלבד בלי משה], וזה רק מידת הרחמים.

את כל אשר עשה "אלקים" למשה וגו':

וקשה למה כתב כאן השם של מידת הדין הלא כאן מביא החסדים שעשה הקב"ה לישראל והיה לו לומר שם הויה שהוא מידת הרחמים, אלא זמלך מזוהר מבוחר משום שסירב משה ללכת לפרעה כשביקש אותו הקב"ה [בפרשת שמות] ניטלה ממנו הכהונה וניתן לאהרן, וזילקוט שמעוני כתב על הפסוק אחר שילוחיה שמשה נתן גט לציפורה בשעה שהלך מאתה למצרים וחזר ולקחה כאן, ואם היה משה כהן אזי היה לו איסור של מחזיר גרושתו, אבל כיון שניטלה ממנו הכהונה שפיר היה יכול ליקח ציפורה בחזרה, נמצא דאותו עונש ומידת הדין שניטל ממנו הכהונה, היה בו טובה שהיה יכול להחזיר גרושתו, וזה ביאור וישמע יתרו את כל אשר עשה אלקים למשה דהיינו המידת הדין והעונש שפגע במשה רבינו שאינו כהן, וממילא יכול להחזיר גרושתו, ולפיכך ויקח אתו את צפורה כי ידע שמשה יקח אותה בחזרה.

עו"ל כידוע דכ"י התו"ט למה בברכת המזון אומרים נברך לאלקינו, ובברכת התורה מזכירים שם הויה שהוא שם הרחמים, שענין המזון חייב הקב"ה ליתן במידת הדין, כי מאן דיהיב חייב יהיב מזוני, אבל התורה הקב"ה נתן לנו במידת טובו, ולכן בברכת המזון מזכירים שם מידת הדין ובברכת התורה מזכירים שם מידת הרחמים, וזה הביאור בפסוק כאן, את כל אשר עשה אלקים פרש"י המן והבאר ומלחמת עמלק, כל הדברים הללו הם דברים הבאים מצד מידת הדין, כי אם לקח אותנו ממצרים עליו לפרנס את כלל ישראל, ולכן לא הזכיר עננים שזה באמת לא היה מן ההכרח, אבל יציאת מצרים זה היה במידת הרחמים, כי יש הרבה עבדים משועבדים לאדוניהם, ועצם

יש לבאר מדוע מתייחס את יתרו לכהונתו במדין, וי"ל עפי"ד הגמרא ביבמות שלא קיבלו גרים בימי דוד ובימי שלמה, כשהיה לישראל כל טוב, והא דנשא שלמה את בת פרעה, כיון שהיתה בת מלכים, ואעפ"כ באת להתגייר סימן הוא שכונתה לשם שמים, אבל בשאר גרים יש לחוש שבאים רק משום ממון, וכן בימי משה לא רצו גרים כי היה להם צרות עם הערב רב שבאו ממצרים, והבינו שגרים חדשים באים רק משום שיש להם לישראל הרבה נסים וכל טוב, וא"כ מדוע קיבלו את יתרו כגר כי שמא היתה כונתו שלא לשמה, לכן בא הפסוק לומר שהיה כהן מדין ושם לא היה חסר לו כלום, וכיון שכן כשבא להתגייר סימן הוא שעשה כן לשם שמים, ומשום כך קיבלו את יתרו כגר צדק. וזוהו יובן מש"כ להלן וישאלו איש לרעהו לשלום, ויש להבין למה הוצרך הפסוק לכתוב שמשה שאל בשלום יתרו הלא זה דבר הרגיל, ולדברינו יובן דרש"י בפרשת שמות כ' שבני מדין רדפו את יתרו, וא"כ היה יכול להיות שיתרו בא להתגייר מחמת שסבל צרות מהם וממילא אין הגירות לש"ש, לכן התחכם משה לשאול "לשלום" דהיינו אם יש לו עכשיו שלום במדין ואעפ"כ בא להתגייר זה סימן שכונתו לש"ש.

כפרש"י כתב מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, מקשין העולם הלא בתורה כ' ששמע אודות יציאת מצרים ולמה כ' רש"י קרי"ס ועמלק שלא הוזכר כלל בפסוק, ולמה דוקא שני דברים אלו הלא היה הרבה נסים כמו המן ועוד, אלא רש"י מפרש למה בא והטריח עצמו בטילטול הדרך הלא היה יכול להתגייר ולהישאר במדין, לזה בא התשובה כיון שראה לאחור קרי"ס נסים גלויים ומיד אח"כ כ' ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים ואמרו חז"ל שרפו ידיהם מד"ת, ה"ז סימן שבלי יגיעה א"א להתקיים ולא סמכינן אנן, רק היה צריך להיות "משעבדין את לבם לאביהן שבשמים", לכן הטריח עצמו לבא.

כחכם סופר איתא "יתרו כהן מדין חותן משה" ר"ת מי חכם, כי היה חכם וישמן את הדברים אשר שמע ורצה להתבונן בחדי השי"ת לכן בא אל המדבר, וזה להיפוך מי ה' אשר אשמע בקולו, עוד איתא אלקים אותיות מי אלה, מי חכם וישמר אלה שיודע שמי ואלה, דהיינו הנסתר והנגלה של הקב"ה הכל אחד.

וישמע יתרו מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק וכבר לקחו הספ"ק הלא בתורה כ' ששמע יציאת מצרים, אמנם הענין למה בא הלא היה יכול להישאר שם, אלא ראה שני ענינים קריעת ים סוף שראה נסים ונפלאות ואח"כ ענין מלחמת עמלק שבא מחמת שרפו ידיהם מד"ת, ולכאורה למה רפו ידיהם, אלא מקודם כתיב וירב העם במשה שהיה חסרון אמונת חכמים וממילא נעשה רפיון כי בלי הכנעה לגדולי ישראל ולדעת תורה א"א ללמוד איזהו חכם הלומד מכל אדם ועאכו"כ מת"ה, ולכן בא מצב של מלחמת עמלק, וכיון שיתרו ראה קריעת י"ס ומיד אחר מלחמת עמלק הבין שצריך להכניע א"ע ולבוא אל משה ליהנות מאורן של חכמים. ובמתן תורה כתיב וגם בך יאמינו לעולם והכניעו למשה, וזה י"ל ענין וכל העם רואים את הקולות שכתב רש"י שכולם נתרפאו, כי ענין החולי הוא להביא לידי האדם מידת הכנעה שידע שאינו כוחי ועוצם ידי ח"ו, ומשום כך מצינו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם, דהיינו מידת הכנעה, אמנם אם קיבלו עליהם נעשה ונשמה ואמונת חכמים ממילא כולן נתרפאו.

כפרש"י כתב שא' משמות של יתרו היה יתרו על שם שיתרו פרשה אחת שבתורה "ואתה תחזה", וקשה הלא הפרשה מתחיל מוישמע יתרו, אלא עיקר הפרשה של יתרו הוא שטען למה משה עובד כל כך קשה וכו', ואח"כ נתן העצה של ואתה תחזה, כי לבוא בטענת וביקורת הוא דבר קל מאוד, וכן דרך אנשים לעשות "קריטיק" על כל דבר שאינו לפי שביעת רצון שלהם, אבל ליתן עיצות ולסייע זה אינם עושים, אבל העיקר הוא לעזור וליתן עצה טובה ממילא הפרשה של וישמע יתרו בו נמצא מידת הכנעה של משה לא מקרי הוספת פרשה בתורה, אבל ואתה תחזה כשהתחיל ליתן עצה הוגנת זה נקרא הוספת פרשת בתורה, כי התורה הוא עצת ה' כולו הדרכה לאורח חיים כמו שאומרים בתפילה ותלמדם חוקי חיים, ולזה נקרא ואתה תחזה הוספת פרשה בתורה.

ההוצאה ממצרים לא היה מן ההכרח, רק אחר שלקח אותנו ממצרים היה חייב לפרנס אותנו וא"ש.

וַיִּשְׁמַע יְתֵרוֹ וַיָּבִי אוֹתוֹ בְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹקִים לְמֹשֶׁה וּלְיִשְׂרָאֵל כִּי הוֹצִיָּא אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרָיִם:

ונפרש"י כתב מה שמועה שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק, וקשה להבין דברי רש"י הלא בתורה מבואר בפירוש שבא מחמת ששמעו יציאת מצרים, וכאן פרש"י שני טעמים חדשים, וכתבו המפרשים שברש"י מדויק הלשון מה שמועה שמע "ובא" דבדאי שמע הרבה דברים אודות יציאת מצרים שהתעורר בלבו חשק להתגייר, אבל למה בא, ולזה הוסיף רש"י קריעת י"ם ומלחמת עמלק, כי באמת חשש יתרו שמא יבוא ולא יקבלו אותו כגור כי היה כהן מדין ועבד כל כך ע"ז ולא יאמינו שכונתו לשם שמים, אמנם להלן כתב למשה ולישראל ופרש"י שקול משה כנגד כל ישראל, והנה ביציאת מצרים היה אהרן ג"כ שותף בהנס של היציאה שהוא היה מתרה לפרעה כמו שמשה היה עושה, אבל בקריעת י"ם ובמלחמת עמלק היה משה לבדו שליח ה' ובוזה נעשה שקול כנגד כל ישראל, וא"כ הבין יתרו שכדאי לבוא שבדאי משה יכריע לטובתו ויקבל אותו כגור צדק, אבל מיציאת מצרים בעצמו עדיין חשש לבוא אף שנתעורר ע"י"ז כי חשב שגם אהרן מנהיג ואין הדיעה למשה לבד.

שֵׁם הָאֵלֶּיךָ גִּרְשׁוֹם כִּי אָמַר גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ זְכַרְיָה וְשֵׁם הָעָרִי אֶלְיָעֶזֶר כִּי אֶלְקִי אָבִי בְעַלְזָר וַיִּצְלַח מִזְרַח פְּרָעָה:

מקשים העולם למה אמר ויצילני מחרב פרעה על השני הלא זה היה קודם גר הייתי בארץ כריה, ושמעתי מהר"ל מ"ס מסאסוב סליט"א שאמר עפ"י"ד הגה"ק מהר"א מצעלא ז"ל כשהגיע לא"י בימי השואה ורצו לעשות יו"ט ויום הודאה בשביל הצלתו, אמר אין אני יכול לשמוח בשמחתי הפרטי בשעה שהכלל ישראל עדיין נתונים בצרה ובשביה ר"ל, וכן אמר משה רבינו בשעה שניצל מחרב פרעה שלא היה יכול לשמוח בשעה שכלל ישראל היו אז עדיין במצרים, לכן קרא ה"ן הראשון בשם גרשום ע"ש כי גר הייתי בארץ נכריה ורק אחרי כן כשיצאו בני ישראל ממצרים אז שמח בשמחתו שגם הוא ניצל מחרב פרעה, לכן קרא את שם השני אליעזר ולא הראשון.

עוד י"ל ליישב סדר קריאת השמות של בני משה, שמעתי עפ"י"ד התק"ג פרשת שמות דגרשום לא היה נימול כי יתרו עשה הסכם עם משה שהבן הראשון יהיה ליתרו ובן השני למשה, ולכן רק אליעזר היה נימול, ויש להסביר הענין שיתרו ומשה היה להם שני שיטות בחינוך הבנים, דרכו של יתרו היתה לבוא לידי האמת ע"י חקירה, ולדעתו יש להניח הילדים בבחירה חפשית והם יבואו בעצמם להכרת האמת, ולכן לא מל את גרשום ולדעתו אם גרשום היה רוצה בעצמו להיות נמול מה טוב, אבל הוא לא רצה לפעול עליו בע"כ, משא"כ משה ידע שדרך הישר בחינוך הבנים הוא לחונכם בדרך האבות חנוך לנער ע"פ דרכו, וכידוע לנו השיטה האמיתית של חינוך שלא להרשות הבן לעשות מה שהוא רוצה, לכן הבן הראשון קרא גרשם כי גר הייתי בארץ נכריה, שדרך יתרו הוא דרך נכר, ושם השני אליעזר כי אלקי אבי בעזרי דרך האבות הוא הדרך היחידי שיכול להציל מחרב פרעה.

אֲנִי חוֹתֵנְךָ יְתֵרוֹ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם:

איתא בספר זכרות המים לפי"ד המקובלים שמשה היה בו נשמת הבל ויתרו נשמת קין, ולכן אמר יתרו למשה אני חותנך יתרו ר"ת אחי שתיקנו השנאה שבין קין להבל, ונפרקי דר"א איתא שהריגת הבל היתה בליל ט"ו ניסן ולכן התיקון היה ע"י ויספר משה להווננו ענין יציאת מצרים וד"ק.

וַיָּבֵא יְתֵרוֹ אֶל מֹשֶׁה אֶל הַמִּדְבָּר אֲשֶׁר הוּא חוֹנֵה עַם הָעִזִּים:

לכאורה הול"ל ויבא יתרו אל המדבר ואח"כ אל משה, כי מקודם היה בא למדבר שהיה המקום ששם נמצאו בני, ואח"כ הגיע אל משה שהיה נמצא בתוך המדבר, ואמרו חז"ל שבאמת היה קשה מאוד לא' הנוסע במדבר למצוא את משה הלא המדבר היה גדול ונורא כמש"כ בפרש עקב, ואיך הגיע יתרו ממדין ונכנס למדבר זו ולמצוא את משה, אלא שנעשה לו נס וכיון שהתחיל

לנסוע ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ומצא את משה מיד, ולכן כ' אל משה קודם אל המדבר, ומזה אנו למדין שהאדם צריך לעשות ההשתדלות, ואח"כ יש לו סיעתא דשמיא למצוא את המקום שהוא רוצה.

וַיַּחַד יְתֵרוֹ עִלָּ כָּל הַטֹּבָה וַיָּבִי:

ופרש"י ויחד לשון שמחה ועוד פ"י שנעשה בשרו חודוין חודוין שהיה לו קצת עגמת נפש, ובאמת יש כאן שני פירושים סותרים זא"ז, וכ' בספר יסועות מלכו דיש כמה לשונות של שמחה כמו ששון גילה רינה דיצה והלשון חודה מורה על מי שמרגיש עצבות ומהפכו לשמחה כמש"כ בנביא [נחמי' ה' י'] אל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, א"כ הכונה כאן שבאמת היה יתרו צריך להרגיש עצבון אבל התגבר על עצמו והיה בשמחה, ולכן השתמש כאן התורה בלשון חודה דוקא.

כִּי יָבֵא אֱלֹהֵי הָעָם לְדִרוּשׁ אֱלֹקִים:

יש להבין מהו כונת "לדרוש אלקים" הלא כבר כ' והודעתי להם את חוקי אלקים ואת תורותיו, וכמז' המצ"ן: כי לדברים רבים באים לפני להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם כי זה יקרא דרישת אלקים שיתפלל עליו ויודיענו אם נשמעה תפלתו, וכאן מקור נאמן לבוא אל צדיקים ואנשי מעשה שיתפללו על הודור, והרה"ק מהר"י מצעלא ז"ל אמר שמי ששומע להמנהיג המודיע חוקי אלקים ותורותיו דהיינו דברי מוסר ועבודת ה', יש לו להמוכיה כח להשפיע עליו ע"י תפילתו חסד ורחמים, וזה ביאור הפסוק כי יבא אלי העם לדרוש אלקים דהיינו לבקש ברכות וישועות כמבואר ברמב"ן, אזי והודעתי את חקי האלקים ואת תורותיו, וממילא ישפיעו, כמבואר בתמיד דף כ"ח שתוכחה מביא ברכה לעולם, כי העובר עברה ומקבל אח"כ תוכחה ע"ז כבר נסתלק הקיטרוג על העובר עברה, וזה מוסר השכל גדול לאלו שאינם יכולים לשמוע תוכחה, וכשמוכיחים אותם הם מתרגזים ובעוטים בהמוכיה, ואינם יודעים שהתוכחה הוא טובה גדולה להם כנ"ל.

כִּי יִהְיֶה לָהֶם דָּבָר בָּא אֱלֹהֵי:

יש לדייק בלשון הפסוק למה התחיל בלשון רבים ומסיים בלשון יחיד והול"ל כי יהיה להם דבר באו אלי, ומ"י הרה"ק ר' דוד מקאלק ז"ל כי בני ישראל בדור ההיא היו אנשי אמת במדרגה גבוהה, וכאשר אירע דין תורה אצל שני אנשים שלח בעל דין אחד את חבירו להציע לפני משה רבינו הטענות של שני הצדדים, והיה א' סומך על נאמנותו וצדקתו של השני שיגיד כל האמת, כי אף שיש לפעמים שאלות בחו"מ אין הכונה שבשביל זה ירמה א' את השני, לכן כתיב "בא" אלי שהיה מספיק שצד א' יבוא.

ובמשך חכמה כתב לתרץ שכשבאים שני בעלי דינים לפני הבי"ד אסור להם ליקח חשבון המצב של הבעלי דינים אישית יהיה איך שיהיה, אלא צריכים להסתכל על הנידון, לזה כתיב כי יהיה להם לשני הבעלי דינים טענות ביניהם, בא אלי קאי על הנידון והשאלה ולא על בעלי דינים.

וְהָיָה כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל וַיָּבִיאוּ אֵלָיו וְכָל הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפְּטוּ אֹתָם:

ולהלן בפסוק כ' הדבר הקשה יביאון אל משה וכל הדבר הקטן ישפוטו הם, שמעתי מהלמדו"ר הרה"ל מאמשינוב סליט"א שסיפר על זקנו האדמו"ר מהרי"ד זצ"ל שהיה צדיק ופועל ישועות מפורסם, וגם היה מורה הוראות באמישנוב, והחסידים ביקשו ממנו שימנע מלפסוק שאלות, שאינו לפי כבוד רבי וצדיק שיפסוק שאלות פשוטות לכאורה, השיב להם הרבי גם יתרו אמר כן דהנה מבואר בסוכה דף כ"ח. דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן היות דאביי ורבא, לכן אמר למשה שהדבר הגדול דהיינו מעשה מרכבה וענינים גבוהים יביאו אל משה, והדבר הקטן דהיינו היות דאביי ורבא כגון המחליף פרה בחמור ושאלות המצויות בשוק, יביאו אל מורה הוראות, אבל מה קרה מזה, מהדבר הגדול נעשה דבר הקשה, שהיה קשה למשה להתעסק רק במעשה מרכבה, כי המנהיג צריך לדאוג בין על הגשמיות בין על הרוחניות כקטן כגדול תשמעון.

לע"נ

הרה"ח ר' דוד אליהו בן הרה"ח ר' יוסף חיים גרינוואלד זצ"ל

לע"נ

הרה"ח ר' בנימין ביינש בן הרה"ח ר' ישראל חזנוביץ זצ"ל

אם את הדבר הזה תעשה וגו' וגם כל העם הזה על מקומו יבא בשלום:

החפץ חיים מפרש ע"פ מה שאמרו חז"ל שהנפטר מחבירו על יאמר לך בשלום אלא לך לשלום, כי בשלום הוא השלימות שהאדם מגיע לו לאחר חייו, וידוע שמי שחייב לחבירו כסף ואינו משלם צריך לבוא עוד פעם בגילגול, וזה גורם ליסורים נוראים עבור הנשמה, אבל אם בני ישראל יקיימו הדין א"כ כולם יבואו בשלום על משכבותם ויהיה להם מנוחה שלא יצטרכו לבוא עוד פעם בעולם הזה.

ביום הזה באו מדבר סיני:

דבר פלא הוא שכל מאורע שבתורה יש תאריך וזמן, אבל קבלת התורה שהוא היום הכי גדול בקיום עם ישראל, לא נכתב הזמן, ואפילו בתורה שבע"פ לא תברר הזמן המדויק אם ו' סיון או ז' סיון, להורות שהתורה הוא למעלה מן הזמן ואינו משועבד לה, ואי אפשר להאדם להיפטר ולומר עכשיו אין לי זמן ללמוד, או שלפי רוח הזמן קשה לקיים מצוה או הלכה זו, כי התורה והמצוות הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה.

ויסעו מרפידיים ויבואו מדבר סיני:

ופרש"י להקיש נסיעתן מרפידיים מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידיים בתשובה, וקשה אם כבר חזרו בתשובה מה חזרו עוד בבואם למדבר סיני, ושמעתי מהגה"ק מקלוזענבורג ז"ל על המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עונות שהצדיק אחר שנתעלה אינו מחזיק טובה לנפשו אלא בודק בנפשו להתעלות יותר ויותר, ולאחר יוכ"פ יש חשבון חדש לעונות, שמה שמקודם לא היה חשוב עון חשוב אצלו עון, ולכן כיון שבאו מדבר סיני ראו שעדיין לא עשו די מספיק, ולכן חזרו עוד בתשובה.

ויחזן עם ישראל לנניח ההר:

ופרש"י כאיש אחד בלב אחד, כי המחלוקת בא ע"י מידות גורועות של גאווה וקנאה אבל מי שרואה ומרגיש גדלות הבורא שוב אינו חושב על ענינים קטנים כאלו, ומרגיש עצמו כעפר לכל.

כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל:

פרש"י אמירה רכה להנשים ודברים קשים כגדין לאנשים, ומשמע שהיה כאן שני דרשות א' לנשים וא' לנשים, אמנם זה אינו דבסוף הפרשה כ' אלה הדברים אשר תדבר ופרש"י לא פחות ולא יותר, משמע שאמר רב ג' פסוקים אלו, ופי' הרה"ק האמרי אמת מגור ז"ל שהיה דרשה א' שהיה בו אמירה וגם דברים קשים, דאלו הדברים שבני ישראל הם עם סגולה וממלכת כהנים וגוי קדוש, מצד אחד הוא שבח ומביא את האדם להרגשה של יגובה לבו בדרכי ה', אבל מצד שני זה מחייב ואחריות גדול להיות בר חיובא ובר עונשים, ולכן הנשים הרגישו את החלק השבת, אבל האנשים שהיו בעלי השגה יותר הרגישו את ההתחייבות שבו, אבל אחר עשרת הדיברות כ' ויאמר ה' אל משה כה תאמר אל בני ישראל אתם ראיתם וגו', כאן כ' רק לשון של אמירה רכה, כי רש"י כ' ועתה אם שמעו תשמעו בקולי, אם תקבלו עליכם יערב לכם שכל התחלות קשות, שבאמת בתחילה יכול להיות כחוב ואחריות, אבל לבסוף נעשה הכל אמירה רכה, וכן הרבה פעמים האדם חושב שאינו יכול לקבל עליו איזה קבלה, אבל לבסוף כיון שמתחיל נעשה ערב, וי"ל שזה הביאור ויסעו מרפידיים שרפו ידיהם מדברי תורה, אף שלא היה להם תורה, מכל מקום רפו ידיהם שהרגישו רפיון מלעשות קבלה, אבל האמת שהאדם צריך לקבל בקבלת עול וממילא מרגיש המתקנות.

והייתם לי סגולה מכל העמים:

הרה"ק הר"ר לוד מלעלוז ז"ל היה אומר בכל סגול בדרך שאתה מהפכו עדיין בצורתו הוא עומד כמו כן בני ישראל בכל מצב שהם נמצאים הם חביבים לפני המקום כי נצח ישראל לא ישקר, וזה נותן להם חיזוק להתחיל תמיד מחדש, ואפילו אם אדם נופל ממדרגתו צריך לומר תמיד שיש להתחיל מחדש כי עדיין חביבות המקום עליו ולא ידח ממנו נידח.

ויתיצבו בתזותית ההר:

מלמד שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, בדרך רמז יש לומר דידוע דהיצר הרע דומה להר כמבואר בסוכה דף נ"ב. והנה התורה הקדושה הוא שמירה כנגד היצר הרע, בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, ובלי התורה אי אפשר להיות תחת השפעת היצר טוב, ובפרט כלל ישראל העזין שבאומות צריכים התורה לקיימם, וזה מה שאמר אם אין אתם מקבלים התורה אזי ההר דהיינו היצה"ר יפול עליכם ושם תהא קבורתכם, שבלי התורה נעשין כולו מושפע מהיצה"ר.

והגבלת את העם סיני:

כתב בספר כלי חמדה שענין מצות הגבלה הוא, דהקב"ה הלך לכל האומות לבקש מהם שיקבלו את התורה וכל אומה היה להם מצוה אחת שלא היו יכולין להתגבר על נסיונם ולכן לא קיבלו את התורה, כגון לא תרצח אצל בני עשיו לא תנאף אצל בני ישמעאל וכדומה, ואף ששאר מצות היו מוכנים לקבל, אבל התורה צריך להיות בבחינת מסירת נפש ולשבר את המידות רעות, שעל זה באנו לזה העולם, והנה אצל בני ישראל היה צריך להיות ג"כ ענין א' שזה נגד טבעם ולא יוכלו לקבל רק במסי"נ ושבידת המידות, ומהו? זה מצות הגבלה כי טבע יהודי הוא שרוצה לדעת הכל ולהבין הכל מדוע ולמה ומה זה וכדומה, והקב"ה נתן להם מצות הגבלה שזה נגד טבעם שיתגבר על הנגרניות שלהן ויקבלו באמונה שלימה בבחינת תמים תהיה עם ה' אלקיך.

וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר:

כתב הרמ"ק בפסוק זו יש ז' תיבות וכ"ח אותיות, וכן בפסוק א' של בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, וכן כשעונים בקדיש אמין יהא שמיה רבה מברך לעלם לעלמי עלמיא, רמז למה שאמרו חז"ל והובא בשו"ע שכל העונה אמין בכל כוחו [רמז לכ"ח אותיות] נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית [הז' תיבות רמז לז' ימי הבנין] והמתקיים ע"י קיום התורה הקדושה. וע"ע צעל הטורים ריש בראשית] וצמללה עמוקות אופן ק"ע כ"ח פעמים מן בתורה כ"ח פעמים מן בתורה, מקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול ד"א שהפרנסה מוזמן לו, וע"י בני יסעך על ר"ח כ"ח עתים קבעת עתים לתורה שיש כח לעשות עתים מרע לטוב כי איסתכל באורייתא וברא עלמא, קול ה' בכח כח מעשיו הגיד לעמו ברוך הנותן ליעף כח.

ואם מזה אבנים תעשה לי:

ופרש"י כל אם שבתורה הוי רשות חוץ מג', אם מזבח אבנים, אם כסף תלוה, אם מנחת ביכורים שהם חובה, וכ' המה"ל למה א"כ נכתב בלשון של רשות, ותי' שבג' ענינים אלו אף שהם חובה צריך שיעשה במחשבה כאילו הוא רשות ורוצה מעצמו לעשות הדבר הזה אפילו אם לא היה חובה, כגון כסף תלוה מידת החסד יש לעשותו לא מחמת החוב בלבד, אלא המקבל צריך שירגיש שהנותן רוצה בכך, וכן מנחה ביכורים [בפסח כמש"כ רש"י] ענין הכרת הטוב צריך להכיר טובה באופן שמרגיש הרצון לעשות כן, וכן עבודת הקרבנות לכפר על חטא צריך שירגיש שרוצה כפרה ולא רק החובה ולהיפטר ממנו.

ויאמר משה אל העם אל תראו וגו' ובעבור תהיה יראתו על פניכם:

לכאורה הוי סתירה מרישא דקרא לסיפא, וי"ל דבתחילה קאי על יראת העונה ואח"כ קאי על יראת הרוממות, יראה שלא יעשה דבר כהונן, שזה בא ביחד עם אהבת השי"ת, ענין יראת "שמים" י"ל דהכונה על אש ומים השמי מספרים כבוד קל וגו' תורת ה' תמימה משיבת נפש, כי האש וכח המים להתגבר על כל המצבים, הייתי ביום אכלני חורת וקרח בלילה, זה תכלית התורה, בהוצאת את העם ממצרים תעבדון את הא' על ההר הזה יעקב חלם סולם בגימ' סיני, סיני מקום שמושה מסר נפשו על הגזל כמבואר במדרש, סיני דוקא שלא במקום הכי מקודש דהיינו הר המוריה להורות שיש להביא הקדושה לכל מקום.

לענין

הרה"ח ר' פינחס בן הרה"ח ר' בנימין ביינוש חזנוניים זצ"ל

אשר הלך לעולמו לאחר שהודרך ביסורים קשים וקבלם באהבה בשב"ק פ' טמיני לסדר 'בקרובי אקדש' - בו ניסן תשע"ז

